DOMSTOLENS DOM (Fjerde Afdeling)

5. maj 2011 *

I sag C-537/09,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Upper Tribunal (Det Forenede Kongerige) ved afgørelse af 15. december 2009, indgået til Domstolen den 21. december 2009, i sagen:

Ralph James Bartlett,

Natalio Gonzalez Ramos,

Jason Michael Taylor

mod

Secretary of State for Work and Pensions,

har

* Processprog: engelsk.

DOMSTOLEN (Fjerde Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, J.-C. Bonichot (refererende dommer), og dommerne K. Schiemann, L. Bay Larsen, C. Toader og E. Jarašiūnas,

generaladvokat: J. Mazák
justitssekretær: fuldmægtig R. Şereş,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 16. december 2010,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Gonzalez Ramos ved solicitor S. Penfold og barrister S. Cox

— Det Forenede Kongeriges regering ved L. Seeboruth og S. Ossowski, som befuldmægtigede, bistået af barrister T. Ward

— Europa-Kommissionen ved N. Yerrell og V. Kreuschitz, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 4, stk. 2a, i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EF) nr. 118/97 af 2. december 1996 (EFT 1997 L 28, s. 1), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 631/2004 af 31. marts 2004 (EUT L 100, s. 1, herefter »forordning nr. 1408/71«), samt i forordning nr. 1408/71 i denne sidste affattelse, som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 647/2005 af 13. april 2005 (EUT L 117, s. 1, herefter »den ændrede forordning nr. 1408/71«), og gyldigheden af artikel 10a i forordning nr. 1408/71 og i samme ændrede forordning.

2 Denne anmodning er blevet fremsat inden for rammerne af en retssag mellem Ralph James Bartlett, Natalio Gonzalez Ramos, Jason Michael Taylor og Secretary of State for Work and Pensions vedrørende ophævelsen af deres ret til »mobilitetsdelen« af en underholdsydelse til handicappede (disability living allowance, herefter »DLA«) med den begrundelse, at de ikke længere opfylder opholds- og bopælsbetingelserne i Storbritannien.

Retsforskrifter

EU-retten

3 Artikel 1, litra t), i forordning nr. 1408/71 og i samme ændrede forordning præciserer følgende:

»[I denne forordning] betyder udtrykkene »ydelser«, […] samtlige ydelser, pensioner og renter, herunder samtlige dele af dem, der afholdes af offentlige midler, og samtlige forhøjelser i form af reguleringstillæg eller andre tillæg, med forbehold af bestemmelserne i afsnit III, samt de ydelser i form af kapitalbeløb, der kan træde i stedet for pensioner eller renter, samt udbetalinger, der foretages som refusion af bidrag.«

4 Artikel 4, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 og i samme ændrede forordning bestemmer:

»Denne forordning finder anvendelse på enhver lovgivning om sociale sikringsgrene, der vedrører:

a) ydelser i anledning af sygdom og moderskab

b) ydelser ved invaliditet, herunder ydelser, der tager sigte på at bevare eller forbedre erhvervsevnen

[…]«

5 Artikel 4, stk. 2a, i forordning nr. 1408/71 bestemmer:

»Denne forordning finder ligeledes anvendelse på særlige ikke-bidragspligtige ydelser, der er fastsat i en anden lovgivning eller ordning end dem, der er omhandlet i stk. 1 eller udelukket i henhold til stk. 4, når disse ydelser har til formål

a) enten at dække de risici, der svarer til de i stk. 1, litra a)-h), omhandlede sikringsgrene, i stedet for eller som tillæg til andre ydelser

b) eller udelukkende at sikre særlig beskyttelse af handicappede.«

6 Artikel 4, stk. 2a, i den ændrede forordning nr. 1408/71 bestemmer:

»Denne artikel finder anvendelse på særlige ikke-bidragspligtige kontantydelser, der tilkendes i henhold til lovgivning, som på grund af personkreds, mål og/eller betingelser for ret til ydelser har træk både fra lovgivning om social sikring, som omhandlet i stk. 1, og fra social bistand.

Ved »særlige ikke-bidragspligtige kontantydelser« forstås ydelser:

a) der har til formål:

i) enten at supplere, erstatte eller yde et tillæg til dækning af de risici, der er omfattet af de i stk. 1, omhandlede sociale sikringsområder, og garantere de pågældende personer et eksistensminimum under hensyn til de økonomiske og sociale forhold i den pågældende medlemsstat

ii) eller udelukkende at sikre en særlig beskyttelse af handicappede i snæver tilknytning til disse personers sociale miljø i den pågældende medlemsstat og

b) hvis finansiering udelukkende stammer fra obligatorisk beskatning til dækning af generelle offentlige udgifter, og hvor betingelserne for tilkendelse og beregning af ydelserne ikke afhænger af et bidrag fra ydelsesmodtagerens side. Dog skal ydelser, der tilkendes som supplement til en bidragspligtig ydelse, ikke betragtes som bidragspligtige ydelser alene af den grund

c) som er opført i bilag IIa.«

7 I artikel 10, stk. 1, første afsnit, i forordning nr. 1408/71 og i samme ændrede forordning er fastsat følgende:

»Kontantydelser ved invaliditet eller alderdom eller til efterladte, erstatning i anledning af arbejdsulykker eller erhvervssygdomme samt ydelser ved dødsfald, hvortil der er erhvervet ret efter lovgivningen i en eller flere medlemsstater, kan, medmindre

andet er bestemt i denne forordning, ikke nedsættes, ændres, stilles i bero, inddrages eller beslaglægges som følge af, at den berettigede er bosat i en anden medlemsstat end den, hvori den institution, som det påhviler at udrede ydelsen, er beliggende.«

8 I artikel 10a, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 og i samme ændrede forordning præciseres det, at bestemmelserne i artikel 10 og i afsnit III i disse forordninger ikke finder anvendelse på de særlige ikke-bidragspligtige kontantydelser, der er omhandlet i disse forordningers artikel 4, stk. 2a, og at de berørte personer udelukkende modtager disse ydelser i den medlemsstat, på hvis område de er bosat, og i henhold til dennes lovgivning, såfremt disse ydelser er anført i bilag IIa til disse forordninger.

9 DLA er nævnt i bilag IIa til forordning nr. 1408/71 og i samme ændrede forordning, hvortil der henvises i disse forordningers artikel 10a, stk. 1.

Nationale bestemmelser

10 Section 63 i Social Security Contributions and Benefits Act 1992 (herefter »loven fra 1992«) bestemmer:

»Ikke-bidragspligtige ydelser i henhold til denne lovs [kapitel III] omfatter følgende ydelser:

a) plejetilskud

b) ydelse ved alvorlig invaliditet (med et aldersbetinget tillæg og stigning ved forsørgerpligt for voksne og børn)

c) omsorgstillæg (med stigning ved forsørgerpligt for voksne)

d) [DLA]

[…]«

11 I section 71 i loven fra 1992 med overskriften »Underholdsydelse til handicappede« beskrives DLA-ordningen således:

»1) [DLA] består af en plejedel og en mobilitetsdel.

2) En persons ret til [DLA] kan omfatte en ret til den ene af ydelseskomponenterne eller til dem begge.

3) En person kan tildeles en af komponenterne for en tidsbestemt eller tidsubestemt periode, men hvis tildelingen af [DLA] omfatter begge komponenter, kan personen ikke tildeles komponenterne for forskellige perioder.

4) Den ugentlige sats for en persons [DLA] i en uge, hvor denne er blevet tildelt en komponent, er den gældende ugentlige sats for denne komponent som fastsat i overensstemmelse med denne lov eller bestemmelser i henhold hertil.

5) Den ugentlige sats for en persons [DLA] i en uge, hvor denne er blevet tildelt begge komponenter, er summen af de gældende ugentlige satser for de to komponenter.

6) En person har kun ret til [DLA], såfremt den pågældende opfylder betingelserne om bopæl og ophold i Storbritannien.«

12 I section 73 i loven fra 1992 præciseres betingelserne for tilkendelse af »mobilitetsdelen« således:

»1) Under forbehold af bestemmelserne i denne lov har en person ret til mobilitetsdelen af en [DLA] i en periode, hvori han er over den relevante alder og i hvilken –

a) han har en fysisk lidelse, som gør ham ude af stand til eller på det nærmeste ude af stand til at gå; eller

b) han er omfattet af subsection (2) nedenfor; eller

c) han er omfattet af subsection (3) nedenfor; eller

d) han er i stand til at gå, men lider af et så alvorligt fysisk eller psykisk handicap, at han, uanset hvilken mulighed han måtte have for selv at anvende ruter, som han kender, det meste af tiden ikke kan gøre brug af denne evne uden vejledning eller overvågning fra en anden person.

1 A) 1I subsection (1) ovenfor betyder »den relevante alder«:

a) for så vidt angår betingelserne, som fremgår af paragraph (a), (b) eller (c) i denne subsection, 3 år

b) for så vidt angår betingelserne, som fremgår af paragraph (d) i denne subsection, 5 år.

2) En person er omfattet af denne subsection, såfremt:

a) han både er blind og døv, og

b) han opfylder de øvrige betingelser, som måtte være fastsat.

3) En person er omfattet af denne subsection, såfremt:

a) han er alvorligt psykisk handicappet

b) han udviser alvorlige adfærdsmæssige problemer, og

c) han opfylder begge betingelserne i section 72(1)(b) og (c) ovenfor.

[…]

8) En person har ikke ret til mobilitetsdelen i en periode, medmindre hans tilstand i det meste af denne periode gør det muligt for ham fra tid til anden at drage fordel af de forbedrede befordringsmuligheder.

9) En person har ikke ret til mobilitetsdelen af en [DLA], medmindre:

a) han i:

i) den periode på tre måneder, som ligger umiddelbart forud for den dato, hvor tildelingen af denne komponent vil blive påbegyndt; eller

ii) en anden periode på tre måneder, som måtte blive foreskrevet, har opfyldt eller sandsynligvis vil opfylde en eller flere af de betingelser, som fremgår af subsection (1)(a) til (d) ovenfor; og

b) han sandsynligvis vil fortsætte med at opfylde en eller flere af disse betingelser i:

i) den periode på seks måneder, som begynder på denne dato; eller

ii) (hvis vedkommende forventes at afgå ved døden inden for den periode på seks måneder, som påbegyndes denne dato) den periode, som begynder på denne dato og ender med personens død.

[…]

10) Mobilitetsdelen udbetales med to ugentlige satser.

[…]«

13 Social Security (Disability Living Allowance) Regulations 1991, (herefter »bekendtgørelsen fra 1991«) præciserer bl.a. i regulation 2, stk. 1, litra a), de bopæls- og opholdsbetingelser i Storbritannien, der er fastsat i section 71, stk. 6, i loven af 1992.

Tvisterne i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

14 Tvisterne i hovedsagen vedrører de annullationssøgsmål, som Ralph James Bartlett, Natalio Gonzalez Ramos, Jason Michael Taylor har anlagt til prøvelse af Secretary of State for Work and Pensions' afgørelser, hvorved myndigheden ophævede deres ret til DLA med den begrundelse, at de ikke længere opfylder bopæls- og opholdsbetingelserne i Storbritannien. Disse afgørelser blev truffet henholdsvis den 13. maj 2005, 28. februar 2002 og 8. september 2005.

15 De kompetente retter i første instans frifandt Secretary of State for Work and Pensions. Sagsøgerne indbragte herefter afgørelserne for Upper Tribunal, der henset til Domstolens dom af 18. oktober 2007, sag C-299/05, Kommissionen mod Parlamentet og Rådet, Sml. I, s. 8695, er af den opfattelse, at DLA's »plejedel« skal anses for en ydelse i anledning af sygdom i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i den ændrede forordning nr. 1408/71, hvorfor den ikke kan underlægges sådanne betingelser.

16 Med hensyn til ydelsens »mobilitetsdel« er Upper Tribunal af den opfattelse, at den, da dens tildeling ikke er underlagt et kriterium om økonomisk behov, og den ikke garanterer et eksistensminimum, i højere grad udviser lighedspunkter med en social sikringsydelse end en særlig ikke-bidragspligtig ydelse.

17 Upper Tribunal har fremhævet, at Domstolen under alle omstændigheder i dommen i sagen Kommissionen mod Parlamentet og Rådet kun traf afgørelse med hensyn til den ændrede forordning nr. 1408/71, der først fandt anvendelse fra den 5. maj 2005, og at denne dom derfor ikke kan have præcedensvirkning for fortolkningen af forordning nr. 1408/71.

18 Upper Tribunal har derfor besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) a) For så vidt angår perioder, hvor [forordning nr. 1408/71] finder anvendelse, kan mobilitetsdelen af [DLA] i henhold til section 71-76 i [loven fra 1992] da kvalificeres adskilt fra [DLA] som helhed enten som en social sikringsydelse som omhandlet i forordningens artikel 4, stk. 1, eller som en særlig ikke-bidragspligtig ydelse som omhandlet i samme forordnings artikel 4, stk. 2a, eller på anden måde?

b) Såfremt besvarelsen af spørgsmål a) er bekræftende, hvilken kategori er da den korrekte?

c) Såfremt besvarelsen af spørgsmål a) er benægtende, hvilken kategori er da den korrekte for en [DLA]?

d) Såfremt besvarelsen af spørgsmål b) eller c) er, at mobilitetsdelen skal kvalificeres som en social sikringsydelse, er den omtvistede ydelse da en ydelse i anledning af sygdom som omhandlet i artikel 4, stk. 1, litra a) [i forordning nr. 1408/71] eller en ydelse ved invaliditet som omhandlet i [forordningens] artikel 4, stk. 1, litra b)?

e) Berøres besvarelsen af ovennævnte spørgsmål af den tidsmæssige begrænsning i domskonklusionens punkt 2 i Domstolens dom [i sagen Kommissionen mod Parlamentet og Rådet]?

2) a) Hvad angår perioder, hvor [den ændrede forordning nr. 1408/71] finder anvendelse, kan mobilitetsdelen af en [DLA] i henhold til section 71-76 i [loven fra 1992] da kvalificeres adskilt fra [DLA] som helhed enten som en social sikringsydelse som omhandlet i forordningens artikel 4, stk. 1, eller som en særlig ikke-bidragspligtig ydelse som omhandlet i samme forordnings artikel 4, stk. 2a, eller på anden måde?

b) Såfremt besvarelsen af spørgsmål a) er bekræftende, hvilken kategori er da den korrekte?

c) Såfremt besvarelsen af spørgsmål a) er benægtende, hvilken kategori er da den korrekte for [DLA]?

d) Såfremt besvarelsen af spørgsmål b) eller c) er, at mobilitetsdelen skal kvalificeres som en social sikringsydelse, er den omtvistede ydelse da en ydelse i anledning af sygdom som omhandlet i artikel 4, stk. 1, litra a) [i den ændrede forordning nr. 1408/71] eller en ydelse ved invaliditet som omhandlet i forordningens artikel 4, stk. 1, litra b)?

3) Hvis besvarelsen af de foregående spørgsmål medfører, at mobilitetsdelen skal kvalificeres som en særlig ikke-bidragspligtig ydelse, er nogen anden fællesskabsretlig regel eller noget andet fællesskabsretligt princip da relevant for spørgsmålet om, hvorvidt Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland har ret til at påberåbe sig en af bopæls- og opholdsbetingelserne i 2, stk. 1, litra a), i [forordningen fra 1991] under omstændigheder som dem, der foreligger i de foreliggende sager?«

Om de præjudicielle spørgsmål

De to første spørgsmål

19 Med de to første spørgsmål, der behandles samlet, har den forelæggende ret nærmere bestemt spurgt, om artikel 4, stk. 2a, i forordning nr. 1408/71 og i samme ændrede forordning skal fortolkes således, at DLA's »mobilitetsdel« udgør en særlig ikke-bidragspligtig kontantydelse som omhandlet i denne bestemmelse.

20 For at besvare disse spørgsmål skal det først afgøres, om DLA's »mobilitetsdel« i sig selv kan anses for en »ydelse« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 1, litra t), i forordning nr. 1408/71, og i den samme ændrede forordning.

21 Herved bemærkes, at Domstolen i præmis 69 i dommen i sagen Kommissionen mod Parlamentet og Rådet fastslog, at DLA's »mobilitetsdel« kan udskilles, hvorfor den kan opføres i fortegnelsen i bilag IIa til den ændrede forordning nr. 1408/71, hvis Det Forenede Kongerige beslutter at indføre en ydelse, der kun vedrører denne del. Det

følger heraf, at DLA's »mobilitetsdel« i sig selv udgør en »ydelse« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 1, litra t), i den ændrede forordning nr. 1408/71.

22 Denne konstatering gælder ligeledes og af samme grunde for forordning nr. 1408/71.

23 Det må herefter lægges til grund, at DLA's »mobilitetsdel« ligeledes kan udgøre en »ydelse« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 1, litra t), i forordning nr. 1408/71.

24 Dernæst bemærkes, at det, således som Domstolen har anført, hverken er bestridt, at DLA's »mobilitetsdel« er en ikke-bidragspligtig ydelse (jf. i denne retning dommen i sagen Kommissionen mod Parlamentet og Rådet, præmis 74), eller at den er en kontantydelse.

25 For så vidt angår spørgsmålet, om DLA's »mobilitetsdel« har en særlig karakter, bemærkes, at Domstolen har fastslået, at DLA kan anses for at indeholde et element af »social bistand«, og at DLA's »mobilitetsdel« »kan« anses for en særlig ikke-bidragspligtig ydelse, der gyldigt kan optages i fortegnelsen i bilag IIa til den ændrede forordning nr. 1408/71 som en ikke-eksportabel ydelse (jf. dommen i sagen Kommissionen mod Parlamentet og Rådet, præmis 67 og 74). Det er i denne sammenhæng, at Domstolen, der annullerede DLA's opførelse i fortegnelsen i dette bilag, besluttede midlertidigt at opretholde virkningerne af denne opførelse for så vidt angår DLA's »mobilitetsdel« alene, for at der inden for en rimelig frist kan træffes de fornødne foranstaltninger til at sikre opførelsen af denne del i det pågældende bilag (jf. i denne retning dommen i sagen Kommissionen mod Parlamentet og Rådet, præmis 75). Ifølge Domstolen følger det heraf, at DLA's »mobilitetsdel« kan anses for en særlig ydelse som omhandlet i artikel 4, stk. 2a, i den ændrede forordning nr. 1408/71.

26 Det bemærkes ligeledes, at det fremgår af Domstolens retspraksis, at en ydelses særlige karakter defineres ud fra sit formål (jf. bl.a. dom af 6.7.2006, sag C-154/05, Kersbergen-Lap og Dams-Shipper, Sml. I, s. 6249, præmis 30 og den deri nævnte retspraksis).

27 Herved kan det, således som såvel Det Forenede Kongeriges regering som Europa-Kommissionen har gjort gældende, konstateres, at DLA's »mobilitetsdel« har til formål at sikre særlig beskyttelse af handicappede som omhandlet i artikel 4, stk. 2a, litra b), i forordning nr. 1408/71 og i den ændrede forordning nr. 1408/71, eftersom den udelukkende forfølger et formål om at bidrage til at fremme deres muligheder for at klare sig selv og fremme deres sociale integration samt så vidt muligt at yde dem bistand til, at de kan leve et liv som mennesker uden handicap. Det er således handicappet i sig selv, der giver ret til denne ydelse, og som gør det muligt at fastsætte størrelsen af ydelsen under hensyn til den berørte persons mobilitetsvanskeligheder.

28 Det fremgår ligeledes af de indlæg, der blev afgivet under retsmødet, at størrelsen af DLA's »mobilitetsdel«, der afhænger af de omkostninger, der er forbundet med modtagerens mobilitet i den berørte medlemsstat, er snævert forbundet med denne persons sociale miljø i medlemsstaten.

29 Det bemærkes desuden og for fuldstændighedens skyld, at det fremgår af sagsakterne og af indlæggene under retsmødet, at DLA's »mobilitetsdel« i praksis oftest tildeles personer, der lider af et handicap, der i væsentligt omfang påvirker deres mobilitet, og at det heraf nødvendigvis følger, at denne ydelse, skønt de nationale retsforskrifter ikke indeholder kriterier om indkomstforhold, i langt hovedparten af tilfældene tildeles personer, der ikke kan arbejde på grund af deres handicap.

30 Henset til ovenstående, skal det herefter fastslås, at DLA's »mobilitetsdel« skal anses for en særlig ydelse som omhandlet i såvel artikel 4, stk. 2a, i den ændrede forordning nr. 1408/71 som i artikel 4, stk. 2a, i forordning nr. 1408/71.

31 Hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt en sådan ydelse, således som Natalio Gonzalez Ramos har gjort gældende, ikke længere kan anses for at være opført i bilag IIa til den ændrede forordning nr. 1408/71, eftersom Det Forenede Kongerige ikke inden for den rimelige frist, som det blev meddelt af Domstolen i dommen i sagen Kommissionen mod Parlamentet og Rådet, har truffet de nødvendige foranstaltninger i dette øjemed, skal det blot konstateres, at medlemsstaten under alle omstændigheder har vedtaget de omhandlede foranstaltninger. DLA's »mobilitetsdel« er nemlig opført blandt de ydelser, der er nævnt i bilag X til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 883/2004 af 29. april 2004 om koordinering af de sociale sikringsordninger (EUT L 200, s. 1), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 988/2009 af 16. september 2009 (EUT L 284, s. 43).

32 Endelig kan det ikke med føje hævdes, at DLA's »mobilitetsdel« ikke kan anses for at være opført i bilag IIa til forordning nr. 1408/71 med den begrundelse, at den ikke er særskilt angivet der, men kun som DLA, som den er en del af, eftersom DLA altid har bestået af to dele, der er klart identificeret i den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning.

33 De to første spørgsmål skal derfor besvares med, at artikel 4, stk. 2a, i forordning nr. 1408/71 og den samme ændrede forordning skal fortolkes således, at DLA's »mobilitetsdel« udgør en særlig ikke-bidragspligtig kontantydelse som omhandlet i denne bestemmelse og som opført i bilag IIa til disse forordninger.

Det tredje spørgsmål

34 Med det tredje spørgsmål har den forelæggende ret nærmere bestemt spurgt Domstolen, om artikel 10a i forordning nr. 1408/71 og samme ændrede forordning, henset til »nogen anden fællesskabsretlig regel eller noget andet fællesskabsretligt princip«, er gyldig, for så vidt som den gør det muligt at betinge tildelingen af DLA's »mobilitetsdel« — for det tilfælde, at den udgør en særlig ikke-bidragspligtig kontantydelse som omhandlet i artikel 4, stk. 2a, i forordning nr. 1408/71 og samme ændrede forordning — af bopæls- og opholdsbetinger i Storbritannien.

35 Den forelæggende ret angiver således ikke den eller de EU-retlige bestemmelser, der skal danne grundlag for prøvelsen.

36 Domstolen har under lignende omstændigheder tidligere udtalt, at det tilkommer den på grundlag af samtlige oplysninger fra den nationale ret, og navnlig forelæggelsens begrundelse, at uddrage de under hensyn til hovedsagens genstand relevante EU-retlige forhold (jf. i denne retning dom af 20.4.1988, sag 204/87, Bakaert, Sml. s. 2029, præmis 7 og den deri nævnte retspraksis).

37 I denne forbindelse skal reglerne om arbejdskraftens frie bevægelighed og reglerne om unionsborgerskabet inddrages.

38 Med hensyn til det første aspekt har Domstolen allerede fastslået, at bestemmelserne i forordning nr. 1408/71 om ophævelse af bopælsklausulerne udgør gennemførelsesforanstaltninger til artikel 48 TEUF, der inden for området for social sikring er indført for at gennemføre arbejdskraftens frie bevægelighed, der er garanteret ved artikel 45 TEUF, og at det for så vidt angår de særlige ydelser uden bidragspligt, der er nævnt i bilag IIa til forordning nr. 1408/71, inden for rammerne af gennemførelsen

af artikel 48 TEUF er tilladt EU-lovgiver at vedtage bestemmelser, der fraviger princippet om eksport af sociale sikringsydelser. Der kan navnlig lovligt opstilles en betingelse om bopæl i den stat, hvor den kompetente institution er beliggende, for tildeling af ydelser, der er snævert knyttet til det sociale miljø (jf. i denne retning dom af 18.12.2007, forenede sager C-396/05, C-419/05 og C-450/05, Habelt m.fl., Sml. I, s. 11895, præmis 78 og 81 samt den deri nævnte retspraksis).

39 Som det fremgår af svaret på de to første spørgsmål, gælder dette for DLA's »mobilitetsdel«.

40 Det skal følgelig fastslås, at artikel 10a i forordning nr. 1408/71 og samme ændrede forordning, for så vidt som den gør det muligt at betinge tildelingen af DLA's »mobilitetsdel« af bopæls- og opholdsbetingelser i Storbritannien, ikke er uforenelig med princippet om personers fri bevægelighed og navnlig med artikel 48 TEUF.

41 Hvad angår reglerne om unionsborgerskab bemærkes, at det følger af fast retspraksis, at artikel 21 TEUF, som fastslår retten for enhver unionsborger til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område, nærmere er udmøntet i artikel 45 TEUF (jf. bl.a. dom af 11.9.2007, sag C-287/05, Hendrix, Sml. I, s. 6909, præmis 61), og at det herefter ikke er fornødent at træffe afgørelse herom i relation til hovedsagen.

42 Det følger af samtlige ovenstående betragtninger, at gennemgangen af det tredje spørgsmål intet har frembragt, der kan rejse tvivl om gyldigheden af artikel 10a i begge de versioner af forordning nr. 1408/71, der finder anvendelse på tvisterne i

hovedsagen, for så vidt som denne artikel gør det muligt at betinge tildelingen af DLA's »mobilitetsdel« af bopæls- og opholdsbetingelser i Storbritannien.

Sagens omkostninger

43 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Fjerde Afdeling) for ret:

1) Artikel 4, stk. 2a, i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EF) nr. 118/97 af 2. december 1996, som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 631/2004 af 31. marts 2004, samt i forordning nr. 1408/71 i denne sidste version, som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 647/2005 af 13. april 2005, skal fortolkes således, at »mobilitetsdelen« af underholdsydelsen til handicappede (»disability living allowance«) udgør en særlig ikke-bidragspligtig kontantydelse som omhandlet i denne bestemmelse og som opført i bilag IIa til disse forordninger.

2) Gennemgangen af det tredje spørgsmål har intet frembragt, der kan rejse tvivl om gyldigheden af artikel 10a i forordning nr. 1408/71 i begge de versioner, der finder anvendelse på tvisterne i hovedsagen, for så vidt som denne artikel gør det muligt at betinge tildelingen af »mobilitetsdelen« af underholdsydelsen til handicappede af bopæls- og opholdsbetingelser i Storbritannien.

Underskrifter